

kahelyek megszűnéséről. Az elhagyatott varroda Csákány István *Ghost Keeping*, 2012, a 13. kasseli documentán bemutatott installációját juttatta eszembe.

Precious Okoyomon *Látni a Földet a világ vége előtt*, 2022 című installációja az Arsenale végén található, kert buja növényekkel, totemikus, antropomorf földhal-mokkal, cukornáddal és kudzu növényekkel, ökológiai lázadás, egy élő kert, nem tudni, mivé alakul. Kolumbia földi paradicsomot hozott a kiállításra, földből, kakaóból és fűszerekből, hatalmas földtortát épített, amibe belemászhatunk, megtapinthatjuk, érezzük illatát. A városban élő emberek elvesztették a kapcsolatot a földdel, a természettel, itt közel kerülhetünk hozzá. A föld táplál minket, amikor eszünk, földet is veszünk magunkhoz, mondta a művész, Delcy Morelos.

Mostani életünkben hiányzik minden bizonyosság, és félünk, hogy eljöhét az idő, amikor akár csak tejjeggyel vásárolhatunk. De távoli csillagokra is tekintünk, vannak-e ott értelmes lények, más életformák. A maratoni kiállításnézés után, nem tudjuk, a rémálmok, vagy a vágyálmok voltak túlsúlyban. Az élmények hatására lesznek visszatérő álmaink.

KÖLÜS LAJOS

Álomúzó éjszakák, álomittas nappalok

Nem álom. Való, mely álomból ébreszt.

Asbóth János – Álmok álmodója, 1878

Az idei Velencei Biennálén az *Álmok teje* gyakran elcsöppen, fojtogató, szürreális álmokat láthatunk, érezhetünk, képzelhetünk. Mondhatnánk, hogy mesevilágban járunk, ahol minden megtörténhet és megtörténik. Az élet is, a nem élet is. A művészet játék, egyszerre kedves és gonosz játék, leköti figyelmünket, kizsigerel bennünket, és megajándékoz azzal a hittel, hogy minden és mindenki változhat, átalakulhat, valakivé vagy valami mássá válhat.

Cecilia Alemani nyíltan vállalt célja, hogy megmutassa, a művészek az alkotásaik nyomán miként kérdőjelezik meg a fehér emberek és a nyugati értékek régóta fennálló uralmát a művészetben.

Öt kisebb, történelmi időkapszulával találkozhatunk, három a Giardiniben: *The Witch's Cradle*, *Corps orbite*, *Technologies of Enchantment*, kettő az Arsenalében van: *A Leaf a Gourd a Shell a Net a Bag a Sling a Sack a Bottle a Pot a Box a Container*, *Seduction of the Cyborg*. Szerepük, hogy művészettörténeti kontextusba helyezték a Biennálé tematikáját.

A nyitómű: Katharina Fritsch *Elefánt*, 1987, mélyzöld poliészterben, fölötté a Központi Pavilon bejárati csarnokának freskókkal díszített kupolája, előtte, mögötte, mellette négy gigantikus tükör. A realista, stabilitást sugárzó szobor feloldja a közönséges és a rejtély közötti határokat, felkavarja mélyen gyökerező álmainkat és rémálmainkat, miközben gyermekkori emlékeket ébreszt vallásos mesékről és mítoszokról.

Andra Ursuța szobrai radikális hibrid lények, amelyek Katharina Fritsch alkotásával szemben az emberi forma sebezhetőségét és a vágy összetettségét hangsúlyoz-

zák. A színes kristálykontúrokba burkolt, kavargó minták és a folyamat által formált texturált felületek szerves és szervetlen formák ütközését mutatják be. A jövő embere – ha addig még „emberek” maradunk – egy műanyag vizespalack, egy halom vizes és szörnyű hibridje lesz.

Cecilia Vicuña függesztett uszadékfákból és egyéb tüneményeiből készült, teret betöltő installációja bírálhatja „a szexizmus és a gyarmatosítás bűneit”, de a kísérő festményeken bűbajos, frissített mágikus realizmus érződik.

Ágnes Dénes diagramszerűen vizualizálja a tudásrendszereket, enciklopédikus léptékben nyomon követi a primitív ember evolúciós fejlődését a majomtól napjainkig. Az orvosi és mérnöki könyvekből vett rézkarok és illusztrációk stílusában a mű anatómiai tanulmányokat és taxonómiai táblázatokat mutat be.

The Witch's Cradle (A boszorkány bölcsője) című tematikai egységben ezoterikus, misztikus, szürreális, spirituális és lenyűgöző világ tárul elénk. Leonora Carrington és Remedios Varo hallucinációs álmofestményei mellett Leonor Fini alkotásait láthatjuk. Fini a férfias és a női közötti nagyobb egyensúlyért küzdve megpróbálja megjeleníteni a *Neue Frau*-t (*Új nő*), számos festményen ábrázolja őt a hibrid szfinx erős mitológiai alakjának képén keresztül: részben nő, részben macska.

Christina Quarles *A Had a Gud Time Now (Who Could Say)* (2021) című filmben az anyagok végeiken átlukadnak, lesüllyednek, és egy kockás abrosz által ábrázolt síkon bukkannak fel. Ezek a testek a keret határához nyomulva, szinte túllépve azt, a kétértelműség által meghatározott alternatív fizikaiságot sugallják. Sidsel Meineche Hansen újrahasznosított szexbabáit is láthatjuk.

Aneta Grzeszykowska *A Mama*, 2018 című sorozatában felforgatja az anya és lánya kapcsolatát azáltal, hogy saját lányát ábrázolja, amint egy kísértetiesen élethű szilikon babával utánozza és anyai szerepet vállal, fürdeti és öleli a babát, miközben egyben játékként kezeli: megfesti az arcát, betemeti a koszba, és tolokocsiban hordja, az élő összemosódik az élettellel.

Molnár Vera az 1970-es években minimálkompozíciókat „rajzolt” úgy, hogy kódot írt ki egy korai számítógépes plotterre. Jacqueline Humphries a féltónusos pontok és hangulatjelek sűrű absztrakcióival szentesíti a festészetet, mint a digitális érzékelés ideális médiumát.

A Corps Orbite (A hadtest keringője) című időkapszulában Georgiana Houghton kusa akvarelleken keresztül kommunikál a halottakkal. Minnie Evans sűrű szimmetrikus fantáziáiban emberi szemek néznek ki a pillangók szárnyaiból.

A Technologies of Enchantment (A varázslat technológiái) című időkapszulában Laura Grisi alkotásai mechanikai és technológiai cselekmények segítségével valós vagy képzelt tájakat hoznak létre, amelyek a nézőt az elmélyülés középpontjába helyezik.

A levél, tők, héj, háló, zacskó, heveder, zsák, palack, edény, doboz konténer című időkapszulában láthatjuk Sophie Taueber-Arp gyöngyös pénztárcáját, Ruth Asawa függőhálóit, Mária Bartuszo-lyukas fehér gipszellipsziseit, Aletta Jacobs hihetetlen papírmásé modelljeit a várandós emberi méhről.

Seduction of the Cyborg (A kiborg csábítása) című időkapszulában az emberi határokat homályossá tevő műveket látunk. Anna Coleman Ladd latexből és festett fémből kocsonyás arcprotéziseket készített megnyomorított első világháborús veteránok számára. Tishan Hsu amerikai szobrász „architektonikus”, kiborgos tárgyai (arcok és telefonképernyők hibridjei) az ultramodern anyagok és eljárások csábító és tagadhatatlanul innovatív felhasználását teszik lehetővé.

Nemzeti Pavilonok

Koreai pavilon

Egy hatalmas, gilisztára hajazó installáció fogadja a látogatót a pavilonjában. Teste tenyérnyi nagyságú szelvényekből áll, melyek folyamatosan mozgásban vannak, miközben változtatják a színüket és a mintájukat is. Yunchul Kim, dél-koreai képzőművész *Chroma V* című munkája hipnotizálja a nézőt, aki hosszú percekben át próbálja megfejtetni, hogy mi is az, amit lát. Az alkotó szerint a félig emberi, félig gépi világ a művészetre is nagy hatást gyakorol. Régebben senki sem gondolta volna, hogy a gép is lehet művészet. Csak a festményt, a fotót és zenét tekintették annak – mondja a művész, aki úgy látja, sokan már meglátják a technológiában a szépet.

Dán pavilon

Biomérnöki úton létrehozott lényeket látunk, egy háromtagú családot. Kentaurokat. Olyan embereket, akik az életük egy pontján úgy érezték, eltávolodtak a természetes léttől és a saját ösztöneiktől. A régi időkben az ember egy fedél alatt élt az állatokkal. Az ipari forradalom viszont megváltoztatott mindent. A húst a tömegeknek már gyárakban állították elő. Ekkor veszítettük el a kapcsolatot a természettel és az állatokkal. Megszűnt a korábbi, egyszerű életünk. A kentaurok közül az egyik felkötötte magát, a másik a padlón fekszik, de közös gyermekük még napvilágra jöhet. A történet szerint a férfi kentaur végzett magával, vagy mások végeztek vele. A női kentaur viszont életben van, a kettejük csikója pedig nagy valószínűséggel meg fog születni. Ez pedig reményt jelent. A történetem tehát az élet és halál intenzív drámáját mutatja be.

Arsenale

A kiállítóterekben a meditációk dominálnak arról, hogy mi alkotja a testet, mi öltözteti a testet, és mi különbözteti meg az egyik testet a másiktól. Visszhangok és a reflexiók hatják át a kiállítás egészét.

Mire Lee folyamatosan változó, csöpögő, animatronikus műlényei emberi vagy állati belsőségek hatalmas csoportjait sugallják, amelyek egy óriási kereten függnék. Valójában poliészter csövekről van szó, amelyekből motorzsr, szilikon és folyékony agyag szívárog, és a szerves és a gépi elemek nagyjából meggyőző fúzióját idézik.

Jessie Homer French excentrikus és tragikusan vicces festményein (a fal szöveg azt mondja, hogy ő „önjelölt „regionális narratív festő”) égő olajfúrótoronyok, temető-kön vándorló szarvasok és átrepülő lopakodó bombázók láthatók.

Frantz Zéphirin egy vodou pap, aki a *Les Esprits Indien en face Colonization* (2000) című alkotásának középpontjába egy sellőfigurát, félig bennszülött taíno nőt, félig halat állított. A távolban egy spanyol hajó, a bennszülött nő előre tekint, ezt a mozdulatot egy afrikai férfi ismétli a mellkasán. Zéphirin történelmi folklórával provokatív módon szembesíti a nézőt a gyarmatosítás és a népiértés miatt vesztett milliók emlékével.

Raphaela Vogel *Ability and Necessity*, 2022 című műve acélból, sárgarézből és szintetikus polimerből készült. A pénisz és a herezacskó nagy, színes anatómiai modellje sértettnek tűnik, a modellen látható kis plakkok jelzik a prosztatata- és hererák-szemölcsöket. A hintó tetején ülő modellt absztrakt, hat fehér zsiráf flottája szállítja. A fehér poliuretán zsiráfoknak a látványa a tej fehérségét sejteti. Fantasztikus, vicces és

felkavaró. Az Apokalipszis idejét éljük, Daimen Hirst szellemében. Raphaela Vogel alkotása fizikailag tapintható feszültségben, a képzelet és a léptékek kontrasztos összjátékában létezik, bizonytalanságot sugall, megkérdőjelezi a hatalom (férfiasság) fogalmát azáltal, hogy internalizálja.

Louise Bonnet *Pisser Triptichon*, 2021–2022 című alkotása oltárképre emlékeztet. A mű olyan emberi lények fogyasztási és hulladékciklusaira vonatkozik, akik csak azért gyűjtik és alakítják át a nyersanyagokat, hogy a hulladékot folyamatosan újrahasznosíthassák.

Ali Cherri monumentális hamis antikvításai, amelyeket a tényleges ókori tárgyakat körülvevő sárból alakítottak ki, szellemes és vizuálisan erőteljes játékot kínálnak a régészet folyamatairól. Tau Lewis gigantikus macskaarca, zavarba ejtően emberi ajkakkal és orrokkal, amelyeket textil- és műszőrmadarabokból kézzel varrtak, kifejezetten vidám.

Még hosszú ideig emlékezni fogok rá, hogy az *Álom tejé*-t ittam, csendben, mozdulatlanul. Velencében, ahol új ajtókat nyitottak a jövő biennáléi előtt. És eljön majd az az idő, amikor bionikus szemmel, kiborgként nézünk a művekre, az érző robotok társaságában.

Gépi tanuláson alapuló, képalkotó mesterséges intelligenciák és szintetikus lények kora jön. Mindezt álomnak nevezem, aludnom kell, hogy elhiggyem.

